

De crematie van koning Bhumibol

'Het wordt een megagebeurtenis'

Foto: iStock

Rouwende Thai houden een afbeelding vast van de overleden koning Bhumibol Adulyadej.

De Thaise koning Bhumibol Adulyadej zat zeventig jaar op de troon. Zijn overlijden leidde tot massale publieke rouw. Inmiddels zijn hof-astrologen bezig de gunstigste dag voor de crematie te berekenen. Vakblad *Uitvaart* sprak erover met antropoloog Irene Stengs.

De dag na zijn overlijden (op 13 oktober 2016) is de koning ritueel gewassen, gebalsemd, in doeken gewikkeld en in zittende houding in een levensgrote urn geplaatst, vertelt Irene Stengs. Net als alle Thaise boeddhisten zal hij gecremeerd worden.

"Hoe belangrijker de status van de overledene, hoe uitgebreider de crematieceremonie." Ook voor andere hooggeplaatste Thai geldt dat het maanden of wel een jaar kan duren voordat de uitvaart plaatsvindt. Pas na de crematie van koning Bhumibol zal de nieuwe koning gekroond worden. Hoogstwaarschijnlijk wordt kroonprins Maha Vajiralongkorn de nieuwe koning, ook al is hij nogal omstreden vanwege zijn buitensporige levensstijl. Tot de troonsbestijging is het land officieel in rouw.

De Thaise regering kondigde een jaar van nationale rouw af, met als belangrijkste rouwperiode de eerste dertig dagen. Iedereen moest zwart, of als eventueel alternatief, wit gekleed gaan, dan wel een zwarte rouwband om de arm dragen. Tijdens de eerste maand mochten

geen uitbundige of zichtbare feesten en optredens plaatsvinden. Verder werden dagenlang tv-documentaires over de koning in zwart-wit uitgezonden.

Majesteitsschennis

De manier waarop in Thailand de nationale rouw door de junta wordt ingevuld, kan niet los begrepen worden van de wet op de majesteitsschennis. Wie de koning of het koningshuis beledigt, kan voor jaren de gevangenis ingaan. Stengs: "Het is niet duidelijk in hoeverre het bij tonen van deze massale rouw alleen om het verlies van de koning gaat, of dat hier ook intimidatie of onzekerheid een rol spelen. Bij ons heb je ook te maken met sociale druk als het gaat om het tonen van rouw nadat een publiek iemand overleden is, maar de Thaise situatie nu is natuurlijk niet vergelijkbaar."

Eerbied voor de monarchie zit diep in de Thaise samenleving. Er bestaat zelfs een aparte taal die alleen gebruikt mag worden om te spreken over de koning en zijn familie, vertelt de antropoloog: "Als je bijvoorbeeld zegt: de koning is gestorven, gebruik je voor 'sterven' een ander woord dan voor gewone stervelingen."

Stengs deed in de jaren negentig promotieonderzoek in Thailand naar de ver-

vinden plaats op het 'koninklijke veld' bij het koninklijke paleis en de tempel in het oude centrum van Bangkok. De wagen moet, vertelt Stengs, drie keer tegen de klok in rond de muren van dit complex getrokken worden. Omdat de houten constructie te hoog is om helemaal te worden aangestoken, bevindt zich onder de urn een kamertje van waaruit het bovenste deel van de brandstapel wordt aangestoken. "De rest

'Hij wordt op een zeer hoge, torenvormige brandstapel gecremeerd'

ering van de grootvader van Bhumibol, koning Chulalongkorn. Uit het hoofdstuk over de verering van koning Bhumibol moest ze een aantal passages verwijderden voordat haar proefschrift door de Thaise nationale onderzoeksraad geaccepteerd werd. "Deze passages werden als majesteitsschennis bestempeld." Thaise vrienden maakten zich destijds wel ongerust of ze nog kon terugkomen, maar dat bleek mee te vallen. Destijds was de censuur nog wel minder dan nu.

Heilige berg

In Thailand zijn crematies belangrijke religieuze gebeurtenissen. Het zijn momenten waarop mensen 'verdienste' genereren – voor de overledene en voor zichzelf – om zo een goed mogelijke wedergeboorte te bereiken. Daarom regelen families die dat kunnen betalen een uitgebreide ceremonie, met een groot aantal monniken. Degenen met het hoogste aanzien gaan volgens de Thai na de dood naar de heilige berg Meru. Hier wachten zij op hun reïncarnatie. Stengs: "Voor de crematie van de koning wordt een zeer hoge, torenvormige brandstapel gebouwd, die de berg Meru voorstelt." Het houten bouwwerk staat op een gouden wagen en is ten minste 30 meter hoog. Vroeger werden zelfs wel eens constructies van 80 meter hoog gebouwd. Het idee is dat de overledene zo geholpen wordt om de hemel te bereiken. De urn met het gebalsemd lichaam van de koning wordt bovenin geplaatst. Crematies van de koninklijke familie

van de constructie blijft intact en wordt beschouwd als sacraal materiaal, dat een beschermende, gunstige invloed op de omgeving uitoefent. Dit hout wordt daarom weer als bouw materiaal verwerkt in bijvoorbeeld een ziekenhuis of tempel."

Festiviteiten

Hoewel tijdens de eerste maand van de rouwperiode uitbundige festiviteiten verboden zijn, wil dit niet zeggen dat Thaise crematies geen feestelijke aspecten kennen, benadrukt Stengs. Hoogstwaarschijnlijk zullen tijdens de crematie van koning Bhumibol klassieke Thaise muziek- en dansvoorstellingen georganiseerd worden. Ook crematies van gewone Thai zijn niet alleen maar droevige gebeurtenissen, merkte de antropoloog. "Tijdens mijn onderzoek in een dorp in noordoost-Thailand ging er een keer een man dood. De nacht daarna zaten familieleden, burens en vrienden spelletjes te spelen in zijn huis, naast zijn lichaam. Kaarten, dobbelen." De crematieceremonie van de koning zal zeven dagen duren, maar hoe alles precies gaat verlopen is nog niet duidelijk, volgens Stengs. Het is namelijk alweer lang geleden dat er een Thaise koning overleed – Bhumibols broer stierf in 1946. De uitvaart gaat hoe dan ook miljoenen euro's kosten. "Het wordt echt een megagebeurtenis. Miljoenen mensen, zowel monniken als burgers, in het hele land zullen gelijktijdig boeddhistische teksten reciteren. Zoiets groots is niet vaak eerder vertoond." ♦

Irene Stengs is onderzoeker 'ritueel en populaire cultuur' aan het Meertens instituut en doceert antropologie aan de Universiteit van Amsterdam. Ze is gepromoveerd op de cultus rond koning Chulalongkorn, de in 1910 overleden grootvader van koning Bhumibol. Ze doet ook onderzoek naar moderne rouwrituelen in Nederland.

Rouwboekje

Bij de Thaise midden- en hogere klasse is het traditie om een rouwboekje te laten maken ter herinnering aan de overledene. Meestal gaat zo'n boekje over diens leven en werk. Een rouwboek kan klein of groot zijn, met of zonder foto's. Degene die het rouwboek maakt, betaalt dit en deelt het boekje gratis aan alle aanwezigen bij de ceremonie uit. Een goede daad en dus goed voor het karma van de gever. Bij eenvoudige mensen worden soms, in plaats van een rouwboekje, simpele gedrukte boeddhistische gebeden uitgedeeld. Het rouwboek dat uitgebracht gaat worden ter herinnering aan koning Bhumibol, gaat uiteraard iets heel bijzonders worden.